

**ЕКОЛОГІЯ
ПРАВО ЛЮДИНА**

Верховенство права для захисту довкілля

КОСТА-РІКА – НІКАРАГУА: АНАЛІЗ ПРАКТИКИ Міжнародного суду ООН

Коста-Ріка – Нікарагуа: аналіз практики Міжнародного суду ООН

Відносини між Коста-Рікою та Нікарагуа тривалий проміжок часу були досить конфліктними. Такі обставини зумовили ряд розглядів проблемних питань міжнародними органами, серед яких: Міжнародний суд ООН, Об'єднання американських держав.

Наприклад, в 1998 році, коли Нікарагуа заборонила транзит коста-ріканських поліцейських у річці, яку Нікарагуа повважала це порушенням суверенітету, і в односторонньому порядку наклала податок у розмірі 25 доларів США для будь-яких коста-ріканських туристів, які в'їжджають до річки Сан-Хуан, оскільки особи є не об'єктами торгівлі, а суб'єктами торгівлі, і тому не підпадали під дію існуючих договорів про безоплатне переміщення цією рікою. Дана справа була вирішена Міжнародним судом ООН, основні тези даного рішення:

1. Що стосується судноплавних прав Коста-Ріки на річці Сан-Хуан згідно з Договором 1858 р.: Коста-Ріка має право вільного плавання по річці Сан-Хуан для комерційних цілей, включаючи транспортування пасажирів та перевезення туристів. Люди, які подорожують по річці Сан-Хуан на борту суден Коста-Ріки, які користуються правом Коста-Ріки на вільне плавання, не повинні отримувати нікарагуанські візи або купувати туристичні картки. Коста-Ріка не має права судноплавства по річці Сан-Хуан із судами, що виконують поліцейські функції.
2. Що стосується права Нікарагуа регулювати судноплавство по річці Сан-Хуан, у тій частині, де судноплавство є загальним: Нікарагуа має право вимагати від суден Коста-Ріки та їх пасажирів зупинитися на першому та останньому посту Нікарагуа на своєму маршруті.
3. Що стосується натурального рибальства: вилов риби жителями коста-ріканського берега річки Сан-Хуан для забезпечення свого існування повинен поважатися Нікарагуа як звичаєве право;
4. Нікарагуа не діє згідно зі своїми зобов'язаннями згідно з Договором від 1858 р., коли вимагає від осіб, які подорожують по річці Сан-Хуан на борту суден Коста-Ріки, що здійснюють право Коста-Ріки на вільне плавання, отримати нікарагуанські візи.

Втім, цікавішим з точки зору екологічного права є вирішення об'єднаних справ, що стосуються деяких заходів, проведених Нікарагуа в прикордонному районі (Коста-Ріка проти Нікарагуа), і будівництва дороги в Коста-Ріці уздовж річки Сан-Хуан (Нікарагуа проти Коста-Ріки).

Коста-Ріка порушила справу проти Нікарагуа, зокрема, щодо вторгнення Нікарагуа на коста-ріканську територію і її окупацію. Стосувалась дана справа також будівництва каналу (далі також "саїно"), здійснення дренажних робіт на річці Колорадо, що зумовлювали шкоду довкіллю Коста-Ріки, порушення міжнародних зобов'язань, порушення забезпечувальних заходів, застосованих МС ООН (в 2011 і 2013 роках), а також, порушення права судноплавства Коста-Ріки по річці Сан-Хуан.

МС ООН спочатку розглянув питання про те, яка з держав володіє суверенітетом над цією спірною територією. Для цього Суд розглянув, зокрема, положення Договору про кордони від 1858 р. МС ООН прийшов до висновку, що суверенітет над оспорюваною територією у цій справі належить Коста-Ріці, діяльність, проведена Нікарагуа на оспорюваній території з 2010 року, є порушенням територіального суверенітету Коста-

Ріки. Нікарагуа порушила територіальний суверенітет Коста-Ріки тим, що побудувала три канали і забезпечила військову присутність на спірній території.

Наступним питанням було порушення Нікарагуа при здійсненні діяльності на річці Колорадо (на території держави Нікарагуа), зобов'язань, покладених на неї відповідно до міжнародного екологічного права. МС ООН вказав: діяльність, здійснювана Нікарагуа не тягла за собою ризику заподіяння значної транскордонної шкоди, зобов'язання проводити екологічну експертизу, повідомляти Коста-Ріку про здійснювані заходи, консультиватися з Коста-Рікою з приводу такої діяльності не виникло. На думку МС ООН, Нікарагуа не порушила процедурних зобов'язань. Суд також вказав, що наявні докази не доводять, що відповідачем, себто Нікарагуа, було завдано шкоду території Коста-Ріки, порушено зобов'язання щодо запобігання транскордонній шкоді, в ході виконання дренажних робіт на річці Колорадо.

8 березня 2011 року МС ООН постановив застосувати ряд забезпечувальних заходів у цій справі, обов'язковість яких не заперечувалася сторонами. Суд дійшов висновку, що Нікарагуа було порушено дані зобов'язання.

МС ООН також вказав, що Нікарагуа порушила судноплавні права Коста-Ріки по річці Сан-Хуан, передбачені Договором про кордони від 1858 року.

У зв'язку із викладеним, МС ООН вказав, що Коста-Ріка має право на отримання компенсації за матеріальну шкоду, цим державам варто розпочати переговори з метою досягнення угоди щодо компенсації, якщо сторони не зможуть досягти такої угоди протягом року з дати винесення рішення, на прохання однієї із них Суд визначить розмір компенсації.

Наступним був розгляд питань у справі, що стосується будівництва дороги в Коста-Ріці уздовж річки Сан-Хуан (Нікарагуа проти Коста-Ріки). Нікарагуа посилалась на порушення суверенітету Нікарагуа і заподіяння великої шкоди довкіллю на її території. Вказувалось, що Коста-Ріка здійснює в прикордонному районі між двома державами будівельні роботи порушуючи міжнародні зобов'язання, що тягнуть за собою значні екологічні наслідки для Нікарагуа.

На думку МС ООН, проект дорожнього будівництва, проведеного Коста-Рікою, пов'язаний з ризиком заподіяння значної транскордонної шкоди, а отже, наявними були підстави для виникнення зобов'язання з проведення екологічної експертизи.

МС ООН наголосив, що зобов'язання з проведення екологічної експертизи вимагає проведення попередньої оцінки ризику нанесення значної транскордонної шкоди. Таку оцінку має бути здійснено до початку проведення заходів будівництва. У свою чергу, проведені Коста-Рікою дослідження є наступними оцінками, які визначили вплив на довкілля вже побудованих ділянок дороги. Зрештою, Суд дійшов висновку, що Коста-Ріка не виконала своє зобов'язання з проведення екологічної експертизи у зв'язку з будівництвом дороги.

Слід також наголосити, що Суд прийшов до висновку, що Нікарагуа не довела заподіяння внаслідок будівництва дороги значної транскордонної шкоди. На підставі такого висновку МС ООН було відкинуто твердження Нікарагуа про те, що Коста-Ріка порушила свої матеріально-правові зобов'язання за загальним міжнародним правом, щодо заподіяння транскордонної шкоди. Було відхилено і решта доводів Нікарагуа, що

стосувались передбачуваних порушень Коста-Рікою основних зобов'язань, які містяться в різного роду домовленостях і договорах.

Щодо скидання осадових відкладень в результаті будівництва дороги та створення осадових дельт в річці як порушення територіальної цілісності і суверенітету Нікарагуа над річкою Сан-Хуан. МС ООН зазначив, що Коста-Ріка не має ніяких повноважень на території Нікарагуа і не здійснювала жодної діяльності на останній. У зв'язку з цим доводи Нікарагуа у цій частині було відхилено.

Судом також було присуджено виплату компенсацій на користь Нікарагуа. Ґрунтувалось таке рішення на порушенні Коста-Рікою зобов'язань про проведення екологічної експертизи.

Даний прецедент може бути використано Україною, зокрема, у таких випадках:

1. *Звернення в МС ООН, щодо будівництва росією у Криму траси «Таєрида», дамби на Булгануку, Бешкек-Зуйського водозабору, водогону на річці Бельбек, тощо.*

Будівництво цих об'єктів за своїм статусом і ознаками є практично тотожним із, здійсненим Нікарагуа, будівництвом каналів на території Коста-Ріки. Як і у випадку Коста-Ріки, Україна має не один міжнародний договір про визнання Криму територією суверенної України, з боку росії наявні військові на території українського Криму, а отже, з боку агресора має місце порушення суверенітету України і таке будівництво є черговим його проявом.

2. *Звернення в МС ООН щодо порушення судноплавних прав України в Азовському морі.*

Моніторингова група редакції BlackSeaNews та «Інститут Чорноморських стратегічних досліджень» вказують, що за листопад 2021 року середня тривалість штучного утримання Росією перед Керченською протокою суден, що йдуть з Маріуполя і Бердянська з експортними вантажами – склала 36,8 годин (в середньому за 2020 рік – 29,6; у жовтні – 37,9), у 2018 – 79,5 годин; у 2019 – до 37,4 годин; у 2020 році – 29,6 годин на одне судно. середня тривалість штучного очікування дозволу на прохід Керченською протокою склала 39,1 години на судно, для суден, що мають відношення до країн ЄС майже стільки ж – 36,8 годин/судно. Зі сторони росії відсутні будь-які ґрунтовні пояснення таким діям своїх представників.

У аналізованому рішенні суд вказав: «Суд вважає, що Нікарагуа не надала переконливого виправдання поведінці своїх органів влади у двох інцидентах, що стосувалися судноплавства жителями коста-ріканського берега річки. Суд робить висновок, що ці два інциденти показують, що Нікарагуа порушила право на судноплавство Коста-Ріки на річці Сан-Хуан відповідно до Договору 1858 року».

3. *Звернення в МС ООН, щодо транскордонної шкоди зумовленої будівництвом і демонтажем понтонного мосту через Прип'ять. (на території Білорусі)*

Міст будували і демонтували військові без спеціальних знань і навичок, відстань від місця будівництва до кордону з Україною становить 6 км, окрім того, річка через яку прокладали міст, тече згодом на територію нашої держави і є притокою Дніпра. Екологічної експертизи проведено не було.

Звісно, що після повномасштабного вторгнення рф на територію України випадків, за якими можна і варто звертатися до МС ООН, збільшилося в десятки разів.